

HET VERSCHONINGSRECHT VAN DE ACCOUNTANT

door Mr. C. Boertien

De laatste tijd heeft het verschoningsrecht van de accountant enige malen de aandacht gehad zowel van enkele schrijvers als van de Nederlandse rechter.

Mevrouw Prof. Mr. D. Hazewinkel-Suringa heeft in haar inmiddels in wijde kring bekende boek „De doolhof van het beroepsgeheim” een uitgebreide bespreking gewijd aan het zwijgrecht en de zwijgplicht van beoefenaren van verschillende beroepen en daarbij ook in het kort de accountant en zijn beroepsgeheim besproken.

Zij heeft aangetoond dat de zwijgplicht van art. 272 W. v. Sr. en het zwijgrecht van de artikelen 218 W. v. Sv. en 1946, 2e lid, 3e B.W. niet onverbrekelijk samenhangen en dat zij allerminst zijn te beschouwen als de twee zijden van eenzelfde vraagstuk. Zij heeft dit nogmaals uitvoerig en boeiend uiteengezet in een lezing over „Specifieke moeilijkheden van het medische beroepsgeheim”, gehouden in een buitengewone vergadering van de afdeling Nijmegen en omstreken van de Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst (zie Medisch Contact van 22 juli 1960).

De bepaling van artikel 272 W. v. Sr., die strafbaar stelt het opzettelijk bekendmaken van enig geheim dat men, uit hoofde van zijn ambt of beroep, verplicht is te bewaren, geldt voor vele mensen voor wie het verschoningsrecht niet geldt. Het verschoningsrecht, het recht dus, te zwijgen tegenover de rechter over zaken, die men in de uitoefening van zijn beroep te weten kwam, wordt door de rechter slechts voor enkele beroepen erkend. Bekend is dat dit verschoningsrecht geldt voor de beroepen van arts, notaris en advocaat en voor bekleders van een geestelijk ambt.

Als rechtsgrond voor het verschoningsrecht ziet de schrijfster het maatschappelijk belang dat vordert dat zij die zich tot beoefenaars van bepaalde beroepen wenden, de zekerheid hebben dat de toevertrouwde geheimen niet via een getuigeplicht aan de rechter ter ore komen. Die beroepen moeten dan echter voldoen aan de eis, dat zij een aanzienlijk algemeen belang dienen en wel een belang dat alleen gediend kan worden als van de zijde van de medeburgers volledig vertrouwen wordt geschonken (een vertrouwen dat alleen wordt geschonken bij de zekerheid van zwijgzaamheid aan de andere zijde). Tevens moet het een beroep zijn waarvan de opleiding een goede, verantwoorde uitoefening garandeert en als het enige in de samenleving daartoe is aangewezen.

Op grond van het algemeen belang, dat de ondernemer over zijn geheimen onbeschoornd kan spreken met de accountant, zijn vertrouwensman, welk algemeen belang zwaarder moet wegen dan het andere algemene belang, dat de rechter moet kunnen oordelen met zo volledig mogelijke kennis van zaken, concludeert L. van Essen Lzn. in de bundel artikelen „Enige aspecten van het accountantsberoep” dat aan de openbare accountant het verschoningsrecht toekomt. Hij noemt, evenals Prof. Hazewinkel, twee gevallen waarin de rechter het verschoningsrecht erkende.

Merkwaardig is echter, dat Prof. Hazewinkel het eerste geval, een beschikking van de Rechter-Commissaris bij de Rechtbank te Amsterdam (9 jan. 1933, Weekblad van het Recht 12 631; Nederlands Juristenblad 1933, p. 152) noemt als betrekking hebbende op een belastingconsulent terwijl Van Essen het geval aanvoert als vindplaats van een rechterlijke erkenning van het verschoningsrecht van de accountant. De oplossing van deze tegenstelling ligt in het feit dat het in casu

ging om een accountant-belastingconsulent. In de beschikking zelf wordt de getuige aangeduid als belastingconsulent en niet als accountant, zodat het de vraag is, of deze beschikking kan worden aangehaald als vindplaats voor de erkenning van het verschoningsrecht van de accountant. Gelukkig zijn er echter meer recente rechterlijke erkenningen, hetgeen hieronder zal blijken.

Eerst moet er echter aandacht voor worden gevraagd, dat Prof. Hazewinkel in haar boek op p. 47 de belastingconsulent en de bedrijfseconoom meer kans op erkenning van hun verschoningsrecht geeft dan de bankier, waarna zij vervolgt dat het lange jaren aan twijfel onderhevig is geweest of ook het beroep van accountant voor de erkenning van het verschoningsrecht in aanmerking komt. Die twijfel was ingegeven door het feit dat de accountant meestal meer als controleur dan als vertrouwensman fungeert, aldus schrijfster, en voorts dat het beroep niet zodanig is geregeld, dat de bekwaamheid is gewaarborgd. Als wij dan ten aanzien van de belastingconsulent en de bedrijfseconoom lezen dat er voor deze beroepen meer kans op erkenning van het verschoningsrecht is, omdat de cliënten inzage moeten geven in aangelegenheden die anders voor outsiders streng verborgen worden gehouden, rijst de vraag of de cliënten van de accountant niet evenzeer, en misschien nog in sterkere mate, die inzage aan de accountant moeten verschaffen. En is de accountant niet een vertrouwensman par excellence van zijn client? En wat de wettelijke regeling betreft, op dat punt staan de accountant en de belastingconsulent op dezelfde voet, n.l. als beoefenaren van een niet door de wet geregeld beroep. Ik meen dan ook dat men, uitgaande van een vergelijking tussen de accountant en de belastingconsulent, de eerste met betrekking tot zijn verschoningsrecht niet in een nadeliger positie moet zien dan de laatste.

Afgezien van de genoemde beschikking die beide auteurs noemen, wordt door hen ook verwezen naar het vonnis van de Politierichter te Haarlem van 18 juli 1947 (N.J. 1948 no. 74). Het ging hier om een strafprocedure tegen een accountant die geweigerd had bepaalde in de tenlastelegging genoemde bescheiden van een cliënt over te leggen. De verdachte beriep zich op zijn verschoningsrecht, conform art. 218 W. v. Sv. De rechter overwoog o.a. „dat volgens artikel 98 Sv bij personen met bevoegdheid van verschoning als bedoeld in 218 Sv, tenzij met hun toestemming, niet worden in beslag genomen brieven of andere geschriften tot welke hun plicht tot geheimhouding zich uitstrekt.”

Voorts overwoog de rechter, dat uit de aard der zaak het recht om zich te verzetten tegen in beslagneming (het meerdere) het recht om inzage van die bescheiden te weigeren (het mindere) mede omvat.

Vastgesteld moest dus worden, of aan de accountant het verschoningsrecht toekomt.

Daartoe overwoog de rechter: „dat de aan de orde zijnde vraag - zo goed als ten aanzien van de bankier - omstreden is, doch Wij na de inwerkingtreding van Besluit Herstel Rechtsverkeer (E100) geneigd zijn haar bevestigend te beantwoorden;

dat immers in artikel 13 van dat besluit (. . .) is bepaald dat accountants als getuigen of deskundigen opgeroepen of aangemaand tot het verstrekken van inlichtingen en het overleggen van bescheiden of het toelaten van een onderzoek, zich tegenover de Raad voor het Rechtsherstel op enig beroepsgeheim niet kunnen beroepen;

dat de vermelding van de accountant in één adem met andere geheimhouders,

wier recht op beroeps- of ambtsgeheim algemeen wordt erkend (advocaten, notarissen, ambtenaren) geen zin zoude hebben, wanneer niet de wetgever het verschoningsrecht van de accountant in beginsel erkende”.

Het vonnis luidde: ontslag van rechtsvervolging van de accountant.

Dit is het eerste geval van een ondubbelzinnige erkenning door de rechter van het verschoningsrecht van de accountant, overigens niet onder aanvoering van gronden betrekking hebbende op het maatschappelijk belang van het verschoningsrecht van de accountant, doch gebaseerd op een interpretatie a contrario van een wetsbepaling.

Het Hof te Den Bosch (23/5 '57; N.J. 1957) kreeg in beroep te beslissen over het verschoningsrecht van de accountant naar aanleiding van een civiele procedure tussen een van diens cliënten en een werknemer van die client. De vraag waarom het ging betrof een bedrag dat door de werknemer was opgenomen en waarvan deze stelde dat het een voorschot was op een winstaandeel.

Het Hof sprak uit: „dat onder degenen, die uit hoofde van hun beroep tot geheimhouding verplicht zijn, onder omstandigheden ook accountants kunnen vallen”. In principe erkende het Hof ook het verschoningsrecht van de accountant. In het betreffende geval werd echter dit in beginsel erkende verschoningsrecht van de accountant niet van toepassing geacht. Het Hof overwoog n.l. verder: „dat in casu echter aan getuige geen verschoningsrecht inzake hetgeen hem omtrent het hiervoor genoemde probandum bekend is, toekomt, aangezien dit niet betreft aangelegenheden van (de gedaagde vennootschap) die ten opzichte van (de werknemer) geheim waren, zodat artikel 1946 B.W. toepassing mist; dat immers in het slot van 1946, lid 2 ten 3e is bepaald, dat het verschoningsrecht alleen en bij uitsluiting geldt nopens hetgeen waarvan de wetenschap aan hem als zodanig is toevertrouwd”.

Dit arrest is dus een voorbeeld van de erkenning in beginsel van het verschoningsrecht van de accountant; van een geheim was echter geen sprake, zodat het verschoningsrecht in concreto niet gold.

Ook in dit arrest werd niet aangegeven op grond van welk maatschappelijk belang aan de accountant het verschoningsrecht dient toe te komen.

Dat geschiedde wel in de uitspraak van de kantonrechter te Den Haag (22 januari 1958, N.J. 1958, no. 629) ¹⁾. Deze kantonrechter overwoog: „dat Wij van oordeel zijn dat een accountant een vertrouwensman is van degenen die zijn deskundige hulp inroepen en dat hij zijn taak als zodanig niet naar behoren kan vervullen indien zijn cliënten hem niet volledig van alle terzake dienende feiten op de hoogte stellen, hetgeen medebrengt dat zijn cliënten er op moeten kunnen vertrouwen, dat hij het hem medegedeelde geheim zal houden”. De getuige heeft „derhalve terecht verzocht zich van het afleggen van getuigenis te mogen verschonen”.

De argumenten van de kantonrechter, om het verschoningsrecht van de accountant te erkennen, zijn dezelfde als die Prof. Hazewinkel als rechtsgrond voor het verschoningsrecht ziet en die ook Van Essen noemt.

De jurisprudentie op het punt van het verschoningsrecht van de accountant is de laatste jaren minder schaars geworden. Enkele malen is thans het verscho-

¹⁾ Prof. Hazewinkel noemt deze vindplaats ten onrechte bij haar mededeling omtrent de erkenning van het verschoningsrecht van de belastingconsulent (p. 47, noot 2 van haar boek). Het ging hier niet om een belastingconsulent maar om een accountant.

ningsrecht erkend. Tenslotte zij hier nog medegedeeld dat ook enige malen van de erkenning van het verschoningsrecht door een kantonrechter sprake was, zonder dat de overwegingen bekend werden, omdat de verschoning werd toegestaan bij een beslissing ter rolle, welke beslissing mondeling en zonder kenbare overwegingen wordt gegeven. (Men zie b.v. „De Accountant”, 64e jaargang, november 1957, p. 37)
